

ЎЗБЕК КОРЕЙС ВА РУС ДОСТОН ҚАҲРАМОНЛАРИНИ ЭКСПЕРИМЕНТ ЖАДВАЛ АСОСИДА ҚИЁСИЙ ЎРГАНИШ

Нурмухамедова Моҳира Ураловна

Ўзбекистон-Финландия Педагогика институти ўқитувчиси
mohiranurmuhamedova63@gmail.com Тел: 97-922-79-28

Аннотация: Ўзбек, корейс ва рус адабиётидаги эпос жанрининг бой мероси, халқнинг тарихи, қадриятлари, ишончлари ва орзу-умидларини акс эттиради. Бу халқларнинг қаҳрамонлари ҳам ўзларига хос хусусиятларга эга бўлиб, миллий характерни ўзгартириб кўрсатади. Мазкур жадвалда уч халқнинг эпос қаҳрамонларини қиёсий таҳлил қилиб кўрамыз.

Калит сўзлар: Эпос қаҳрамонлар, куч ва жасурлик, ватанпарварлик, миллий қадриятлар, ижтимоий тузилиш, давр ва вақт, дин ва эътиқод.

Аннотация: Богатое наследие эпического жанра в узбекской, корейской и русской литературе отражает историю, ценности, верования и устремления народа. Герои этих народов также имеют свои особенности, меняющие национальный характер. В этой таблице мы увидим сравнительный анализ героев эпоса трех народов.

Ключевые слова: Эпические герои, сила и мужество, патриотизм, национальные ценности, социальная структура, период и время, религия и вера.

Abstract: The rich heritage of the epic genre in Uzbek, Korean and Russian literature reflects the history, values, beliefs and aspirations of the hulk. The heroes of these peoples also have their own characteristics that change the national character. In this table we will see a comparative analysis of the heroes of the epic of the three peoples.

Keywords: epic heroes, strength and courage, patriotism, national values, social structure, period and time, religion and faith.

1-Жадвал

Таққослаш мезонлари	Алпомиш	Жумонг	Илья Муромец
Туғилган жойи	Ўзбекистон	Корея	Рус
Асосий хусусиятлари	Жасорат, адолат, садоқат	Етакчилик, донолик, муҳаббат	Куч-қувват, шижоат, садоқат
Мақсад	Ватанни ҳимоя қилиш	Миллатнинг бирлигини таъминлаш	Ватанни ҳимоя қилиш

Достон мавзулари	Содиқлик, оила, кадриятлар	Миллий идентификация, тарихий хотира	Шараф, бурч, дўстлик
Тарихий контекст	Босқинчиларга қарши кураш	Кореянинг мустақиллиги учун кураш	Феодал парчаланиш давридаги кураш
Символика	Озодлик, умид	Бирлик, эркинлик	Бурч
Ижтимоий роль	Халқни ҳимоя қилувчи	Мард ва мударрик	Халқни ҳимоя қилиш
Кундалик ҳаётдаги аҳамияти	Оилавий ва миллий кадриятларнинг сақланиши	Миллий хислатларнинг мустаҳкамланиши	Ватанпарварлик ва дўстликнинг аҳамияти
Қаҳрамон портрети	Алпомиш одатда анъанавий ўзбек кийимида, жангчи ёки қаҳрамон сифатида тасвирланади. Унинг юзида ишонч, ғайрат кўриниб туради. Алпомиш образи ўзбек маданиятида муҳим ўрин тутди, унинг тарихий аҳамияти ва қаҳрамонлик хусусиятлари унинг асарлардаги роли билан чамбарчас боғлиқ.	Жумонг одатда анъанавий корейс кийимида, жангчи ёки қаҳрамон сифатида тасвирланади. Унинг юзида ишонч ва ғайрат кўриниб туради. Жумонг образи корейс маданиятида муҳим ўрин тутди, унинг тарихий аҳамияти ва қаҳрамонлик хусусиятлари унинг асардаги роли билан чамбарчас боғлиқ.	Илья Муромец қора отида хотиржам, ишончли ўтиради, кўзларида қатъият ва ишонч; меҳрибон юз қаттиқ; оддий думалоқ дубулға, кучли пўлат занжирли ва металл дубулға унинг танасини ҳимоя қилади.
Қаҳрамон болалиги	Алпомишнинг болалиги фақат эркаликда ўтди. Ҳеч ким унинг болалигига тўсқинлик қилмади. - Алпомиш сўзини "алп", "мон" ва "миш" каби ўзак ҳамда қўшимчаларга бўлиш мумкин. Унинг асли исми "Ҳақимбек" эди, бу чорвадор туркий қавмлар исломни қабул қилганларидан кейин бахшилар томонидан "таҳрир этилган" вариант. - Достонда Алпомишнинг болалигига оид бошқа тафсилотлар келтирилмаган. Унинг	Жумонгнинг болалиги корейс афсоналарида ва тарихий манбаларда тасвирланган. У Кемва йўқ қилмоқчи бўлган, аммо қила олмаган тухумдан туғилган. Бу бола "тажрибали камончи" деган маънони англатади. Жумонг ўзининг камондан отиш маҳорати билан танилган ва унинг болалиги унинг келажагини олдиндан белгилаб берган бир қатор воқеалар билан ўтган. Уни дарахтга	Илья - Муром шаҳри яқинидаги Карачарово қишлоғида деҳқон оиласида туғилган. Ока дарёсининг гўзал қирғоғида жойлашган бу қишлоқ бугунги кунгача мавжуд. Булажак қаҳрамоннинг болалиги у ерда ўтди. Илья узок кутилган бола эди, лекин у "хотиржам" туғилди, яъни замонавий маънода унда мушак-скелет тизимининг бузилиши бор эди. Ильянинг мўжизавий шифо топиши унинг ҳаётининг асосий дақиқаларидан биридир. Достонларга кўра, Илья "ўттиз уч йил печкада ётди", бир кун унинг олдига сеҳргарлар келиб, уни қудукдаги сув билан

	қаҳрамонлик фазилатлари асосан катта бўлганидан сўнг намоён бўлган. Хулоса қилиб айтганда, "Алпомиш" достонида қаҳрамоннинг болалик даври батафсил ёритилмаган, асосий эътибор унинг катта бўлганидан кейинги қаҳрамонликлари тасвирига қаратилган.	боғлаб, ўлжасини олиб кетишди, лекин у дарахтни юлиб, уйига қайтди. Кейинчалик, у ажойиб от олди ва пуёс ерларидан жанубга учта дўсти билан қочиб кетди, у ерда у ва унинг ҳамроҳлари дарё устида кўприк яратиш учун балиқ ва тошбақалардан фойдаланиб, таъкибдан қочишди.	даволашди, у касал бўлиб, уларни ўзи олиб келиши керак эди. Шифо топгач, Илья Россияни ҳимоя қилиб, шаҳзодага хизмат қилиш учун "Киев-градга ва Шаҳзода Владимирга боради.
Аёл образи	Барчин Ўзбек халқ достонида Алпомишнинг хотини эди. У Алпомиш ва унинг оиласи билан бирга "ўн олти-устун Кунғирот қабиласига" тегишли. Алпомиш Барчинга уйланиш учун мусобақаларда рақибларини мағлуб этиб уни ватанига олиб кетиш учун Қалмок юртига боради. Кейинчалик, қайнотаси қалмоқлар томонидан таъкиб қилинаётганини билиб, Алпомиш Қалмокга борди, аммо етти йил давомида тутқунликда қолди. Уйга қайтгач, у янги ҳукмдор оиласини қашшоқликка дучор қилганини ва Барчиннинг унинг хотини бўлишини хоҳлаганини билди. Тўй байрамида, Алпомиш, танилмаган, танловда ғолиб бўлди ва Барчинни хотинликка олди.	Когурё давлатининг асосчиси Жумонг номи билан ҳам танилган Тонмённинг бир нечта хотинлари бор эди. Афсоналарда айтилишича, Пуяда қолган хотини Шилуйсе исмли ўғил туғди, у кейинчалик худо шоҳи сифатида танилди. Бошқа манбаларда Тонменнинг ўлиmidан 19 йил ўтиб унга қайтиб келган биринчи хотинидан ташқари бошқа хотинлари ҳақида сўз юритилмаган.	Савишна Иля Муромецнинг хотини. У "Иля Муромец ва Тугарин"достонининг қаҳрамони. Баъзи манбаларда сюжет "Иля Муромецнинг рафикаси достони" деб номланган."Савишна уй ишларини ёқтирмасди, тикиш ва овқат пишириш ўрнига қилич билан курашишни афзал кўрарди. Қаҳрамоннинг рафикаси билан танишиши ҳақида кам нарсa маълум. Улар жанг майдонида учрашишди. Иля чиройли аёл билан жанг қилди, лекин унинг характерини ўрганиб чиқиб, у севиб қолди. Савишна хотин бўлиш таклифини қабул қилди. Уларнинг никоҳи қанча давом этгани номаълум.
Жанглари ва ғалабалари	Алпомиш тўрт мусобақаларда рақибларини мағлуб	Жумонг - тарихий шахс, қадимги Корея, Когурё давлатининг асосчиси ва биринчи	Илья Муромецнинг энг машҳур ғалабаларидан бири бу қароқчи булбул устидан қозонилган ғалабасидир.

	қилган (от пойгаси, камондан отиш, кураш) Алпомиш Тойчахонни мағлуб этиб уни ўлдиради ва тахтга Кайкубот чўпонни қўяди. Алпомиш, кул қиёфасида, унинг йўқлигида унинг оиласини зулм билан бўйсинтирган укаси Ултонтоз тўй байрамга келади. Алпомиш хотини Барчинни ва қариндошларини озод қилади, Ултонтозни ўлдиради.	Ванг (қироли). Жумонг жанглари асосан Кореянинг бошқа плементлари, хусусан, Пэкчэ ва Силла билан бўлган курашлардан иборат. Унинг стратегик тактикалари ва ботирлиги унинг ғалабаларини таъминлаган. Жумонгнинг жанглардаги ғалабалари унинг халқ орасидаги обрўсини оширди. Унинг лидерлиги ва курашиш қобилияти Когурё давлатини мустақамлашга ёрдам берди.	Илья Муромец Киев шаҳрини қамал қилган татар подшоси Калин билан жанг қилди. Иля ажойиб жасорат ва стратегик фикрлашни намойиш этди, бу унга ғалаба қозониш ва ўз она юртини ҳимоя қилиш имконини берди. Ильянинг яна бир муҳим жасорати уч куну уч кеча бирга курашган чет эллик қаҳрамон устидан ғалаба қозониш эди. Илья ўзининг беқиёс кучи ва чидамлилигини намойиш этиб, устунликка эришди.
Ўлими	Алпомишнинг ўлими эпосда қайд этилмаган. Эпосда унинг жасоратлари ва жанглари тасвирланган, аммо унинг ўлими ҳақида маълумот берилмаган.	Жумонг милoddан аввалги 19 йилда 40 ёшида вафот этди. Валиахд Шаҳзода Юрий отасини пирамида қабрига қўмиб, вафотидан кейин Жумонг Сеонгванг исмини берди.	Илья Муромец 1188 йил атрофида, ҳаётининг 45-йилида вафот этди.
Қаҳрамоннинг тарихий прототиби:	Алпомиш — ўзбек халқининг энг машҳур эпик қаҳрамони. Унинг тарихий прототиби бўлиб, кўпинча турли тарихий шахслар, жумладан, туркман ва ўғиз қабилаларидаги қаҳрамонлар ҳисобланади. Алпомишнинг образи, адолат, ботирлик ва халқ учун курашиш символи сифатида кўрилади. Алпомиш ҳақидаги аслий манбаларда унинг ҳаёти ва курашлари, душманларга қарши кураши, дўстлари билан муносабатлари ва	Жумонг - милoddан аввалги 37-19 йилларда ҳукмронлик қилган қадимги Кореянинг Когурё давлатининг афсонавий асосчиси ва биринчи Ванг (қироли). Унинг прототиби ҳақиқий тарихий шахс - Когурё қабиласининг раҳбари ҳисобланади. Эпик анъанага кўра, Жумонг генерал Хебуру ўғли ва Хебек қабиласидан эди. Жумонг хитойлик босқинчиларга	Илья Муромец рус эпосининг энг машҳур, лекин айна пайтда энг сирли қаҳрамони. Россияда қадимий Муром шаҳридан бўлган улугвор қаҳрамон ҳақида ҳеч қачон эшитмаган одамни топиш қийин. Кўпчилик у ҳақида фақат эпик ва эртаклардан болалигидан эслаганларини билади ва кўпинча бу тасвирнинг мураккаблиги ва ноаниқлигидан ҳайратда қолади. Олимлар деярли икки аср давомида у билан боғлиқ сирларни ҳал қилиш учун курашдилар, аммо сирлар ҳали ҳам сақланиб қолмоқда. Илья Муромец ҳақиқий

миллий кадриятларни сақлашга бўлган интилиши ҳақида кўп нарсалар айтилган. Унинг образи ўзбек халқининг тарихий, маданий ва маънавий меросининг муҳим қисми бўлиб, бу эпосдан кўплаб ўрнаклар олиш мумкин. Шундай қилиб, Алпомиш қадимги мифологик тушунчаларга бориб тақаладиган туркий фольклордаги қаҳрамоннинг жамоавий образидир. Алпомиш достони қалмоқлар ва Марказий Осиё халқлари ўртасидаги душманлик тўқнашувларининг тарихий фонида ўзбек кўчманчи Кўнғирот қабиласи орасида ривожланган.	қарши исён кўтарди. Милоддан аввалги 37- йилда Жумонг Когурё давлатини ташкил қилди ва унинг биринчи вангига айланди. Корейс фольклоридаги Жумонг образи доно ҳукмдор, истеъдодли кўмондон ва харизматик раҳбарнинг хусусиятларини бирлаштиради. Унинг ҳаёти ва ишлари қадимги Корея давлатининг шаклланиши ҳақида ҳикоя қилувчи "Жумонг" эпик драмасининг асосини ташкил этди.	тарихий шахс, Киев шаҳзодасига хизмат қилган жангчи эканлигига шубҳа қилишмаган. Айни пайтда, рус йилномаларида унинг исми айтилмаган. Хужжатли манбада бу машҳур қаҳрамоннинг исми биринчи марта 1574 йилда тилга олинган. Машҳур қаҳрамон учун махсус ибодатхона қурилган, яъни буюк князлар каби шараф берилган. Ўша пайтда қаҳрамонлик қабри аллақачон бўш эди; машҳур Ильянинг қолдиқлари Киев Печерск монастирининг Антониев ғорига кўчирилди. 1638 йилда бу ёдгорликлар Илья Муромецнинг 450 йил олдин, яъни 1188 йилда яшаганлигини аниқлаган. Бу машҳур Лавранинг роҳиб Калнофойлик Афанасий томонидан тасвирланган.
---	---	---

Кириш. Турли миллатларнинг эпик асарларини таҳлил қилиш натижасида эпик қаҳрамонларнинг умумий ва хос жиҳатлари аниқланди. Куч ва жасурлик: Эпик қаҳрамонлар кучли, жасур ва қаҳрамонлик фазилатларига эга бўладилар. Улар ўз халқини ҳимоя қилиш учун ҳар қандай қийинчиликка бардош берадилар. Ватанпарварлик: Эпик қаҳрамонлар ўз ватанларига садоқатли бўладилар ва уларни душманлардан ҳимоя қилишга тайёр турадилар. Адолатлилик: Эпик қаҳрамонлар адолат ва ҳақ учун курашадилар. Улар камситилганларни ҳимоя қиладилар ва зулм қилувчиларга қарши курашадилар. Ҳикматлилик: Кўплаб эпик қаҳрамонлар ҳикматли ва оқил бўладилар. Улар қийин вазиятларда тўғри қарор қабул қилишга қодир бўладилар. Афсонавийлик: Эпик қаҳрамонлар кўпинча афсонавий хусусиятларга эга бўладилар. Улар ғайритабиий кучга эга бўлиши мумкин ёки афсонавий ҳайвонлар билан муносабатда бўлиши мумкин. Миллий хусусиятлар: Ҳар бир миллатнинг эпик қаҳрамони ўзига хос миллий хусусиятларга эга бўлади. Масалан, "Манас" эпосидаги Манас қаҳрамони қирғиз халқининг қаҳрамони бўлиб, унинг қаҳрамонликлари қирғиз халқининг тарихи ва маданияти билан боғлиқ.

Дин ва эътиқод: Эпик қаҳрамонларнинг тасвири халқнинг дин ва эътиқодига боғлиқ бўлиши мумкин. Масалан, ислом диндаги қаҳрамонлар кўпинча ислом қадриятларига асосланиб тасвирланадилар. Ижтимоий тузилиш: Эпик қаҳрамонларнинг

тасвири халқнинг ижтимоий тузилишига боғлиқ бўлиши мумкин. Масалан, феодал жамиятдаги қаҳрамонлар кўпинча шоҳлар ёки амалдорлар бўлиб тасвирланадилар. Давр ва вақт: Эпик қаҳрамонларнинг тасвири улар яшаган давр ва вақтга боғлиқ бўлиши мумкин. Масалан, ўрта асрлардаги қаҳрамонлар кўпинча жангчилар бўлиб тасвирланадилар, ҳозирги замон қаҳрамонлари эса кўпинча илм-фан ва техника соҳасидаги кашфиётчилар бўладилар.

Достонлар - ҳар бир халқнинг маданияти ва тарихининг ажралмас қисми. Уларда халқнинг тушунчаси, қадриятлари, идеаллари ва орзу-умидлари акс этади. Достонлар қаҳрамонлари халқнинг қаҳрамонлик идеалларини тасвирлайди ва унда халқнинг тарихи, маданияти ва руҳияти акс этади [1].

Уч халқ достон қаҳрамонларининг ўртасида ўхшаш жиҳатлар кўп. Улар ҳаммаси кучли, жасур ва адолатли қаҳрамонлар сифатида тасвирланган. Улар халқни душманлардан ҳимоя қилган, адолат ва интиқом учун курашган.

Ҳар бир халқ достон қаҳрамонларининг ўзгача хусусиятлари бор. Масалан, Алпомиш ўзининг куч-қувват ва жасорати билан танилган бўлса, Жумонг ўзининг ватанпарварлик хусусиятлари билан танилган. Илья Муромец эса адолатли ҳимоячи сифатида тасвирланган [2].

Киёсий эпос жанри халқларнинг тарихи, маданияти ва маънавиятини сақлашда муҳим роль ўйнайди. Ушбу жанрнинг таҳлили унинг мазмуни, структураси, услуби ва тарихи контексти орқали халқларнинг дунёқараши ва қадриятларини аниқлашга ёрдам беради.

Ўзбек достон қаҳрамонлари:

Натижалар. Уч халқнинг эпос қаҳрамонларида жасорат, ватанпарварлик, адолат, озодлик учун кураш мавзулари акс этади. Улар ўз халқларининг қутқарувчиси, ҳимоячиси ва умид берадиган қаҳрамонлар сифатида тасвирланган.

Олтой халқларининг эпосларида табиатга бўлган муҳаббат, аجدодларга ҳурмат, тоғлар, дарёлар, ҳайвонлар билан боғлиқ қадриятлар ва ишончлар акс этади [3].

Ўзбек, корейс ва рус халқларининг достон қаҳрамонларини киёсий урганиш орқали қуйидаги умумий хусусиятларни аниқлаш мумкин:

Барча достонларда асосий қаҳрамонлар ватанпарвар, халқ манфаатларини ҳимоя қилувчи қаҳрамонлар сифатида тасвирланади.

Достон қаҳрамонлари жасур, ботир, душманларга қарши курашишга тайёр кишилар сифатида тасвирланади.

Қаҳрамонлар ўзларининг жасорати ва матонати билан ажралиб турадилар. Достонларда қаҳрамонларнинг инсонпарварлик фазилатлари, яъни меҳрибонлик, саховатпешалик, ўзгаларга ёрдам бериш каби хислатлари кўрсатилади [4].

Қаҳрамонлар ўзгаларнинг дардига шерик бўлишади ва уларга ёрдам қўлини чўзадилар. Ўзбек, корейс ва рус халқларининг достон қаҳрамонлари ўзларининг

ватанпарварлик, ботирлик, жасорат ва инсонпарварлик фазилатлари билан ажралиб турадилар ва бу халқларнинг умумий маънавий қадриятларини ифодалайди [5].

Корея халқ эпосининг қаҳрамони Жумонг, ўзбек ва рус халқининг энг машҳур қаҳрамонлари Алпомиш ва Илья Муромец ўртасидаги фарқлар ва умумий жиҳатларни таҳлил қилиш, ҳар учала халқнинг тарихи, маданияти ва дунёқараши ҳақида муҳим маълумотлар беради [6].

Жумонг – Кореянинг асосчиси сифатида тарихан муҳим аҳамиятга эга бўлган персонаж бўлиб, у ўз замонидаги ижтимоий-сиёсий муаммоларни ҳал қилишда фаол иштирок этган. Илья Муромец эса рус халқи учун символик қаҳрамон ҳисобланади, у ўз юртини ҳимоя қилиш ва адолатни тиклаш учун курашган [7].

Хулоса. Ушбу уч қаҳрамоннинг хусусиятлари, уларнинг ҳаёт йўли, курашлари ва халқлари учун қилиб берган хизматлари ўртасидаги умумийликлар кўзга ташланади. Учала персонаж ҳам адолат, эркинлик ва муҳаббат учун курашганларини таъкидлаш мумкин [8].

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбек халқ эртаклари. Тошкент, 1984.
2. Корейс эртаклари. Сеул, 1995.
3. Рус халқ эртаклари. Москва, 1975.
4. Громова, Е., & Ли, С. (2020). "Эпослар ўртасидаги параллелизм". Душанбе: Шарқ.
5. Султанов, А. (2020). "Корея халқ эпоси: Жумонг ҳақида". Тошкент: Ўзбекистон давлат нашриёти.
6. Петрова, Н. (2019). "Илья Муромец: Рус халқ эпосининг экрани".
7. Умаров, С., & Ким, Х. (2021). "Эпослардаги қаҳрамонлик: Корея ва Россия мисоли". Тошкент: Фан.
8. Чжан, Л. (2022). "Дунёқараш ва миллий идентитет: Жумонг ва Илья Муромец". Сеул: Корей миллий университети нашри.
9. Хасанов, Б., & Чойжунг, П. (2018). "Корея тарихига кириш". Тошкент: Ўзбекистон миллий университети.